

עמק השבוע

פרשת תזריע מצודע תשפ"ה והימים שאחריה

גליון ס

עיונים וביאורים במדות הימים בשבוע הבא
מאת הר"ה ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

שנה ב

שלשה טעמים שראוי להתענות בעשרה באייר בהאי שתא

מיתת עלי ושני בניו. ואין עוד תיבה ד"בני" בהני מ"ט תיבות, וא"כ שפיר י"ל דהוא תיבה מיוחדת להאי יום.]

והנה יש להעיר דמלבד האי טעם יש עוד שני טעמים להתענות בעשרה באייר בהאי שתא, דעשרה אייר חל ביום חמישי, ויש מי שאומר שגזרו להתענות בכל שני וחמישי כמבואר בשו"ע או"ח סי' תק"פ. וכן הרי עשרה באייר בהאי שתא הוא יום חמישי מהתעניות בה"ב אחרי פסח שהזכירו בס' תצ"ב.

והנה יש לי ראי' דאף מי שאינו מתענה בכל הג' תעניות בה"ב עדיין יש ענין להתענות במקצתן, דהרי בהאי שתא תענית שני בתרא חל בפסח שני, ובכה"ג הרבה סוברים דאין מתענים בתענית שני בתרא, ואפ"ה עדיין מתענים בשני קמא וחמישי, וא"כ יש לצדד דאף מי שאינו מתענה בדרך כלל בהתעניות הנ"ל דס' תק"פ ואינו מתענה בשני וחמישי ואינו מתענה בתעניות בה"ב, אבל בהצטרף הג' טעמים בהדי הדדי אפשר שיש יותר ענין להתענות. וצ"ע בזה.

היא הצרה שאירע בו, בה' בשבט מתו הזקנים שהיו בימי יהושע, בכ"ג בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימין על ענין פלגש בגבעה, בז' באדר מת משה רבינו ע"ה, בט' בו נחלקו בית שמאי ובית הלל. עכ"ל. הרי מבואר שבעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ד', ושלכך ראוי להתענות בו. [אפשר שיש להוסיף רמז בקרא להאי מאורע בהאי יום, דהנה י' אייר הוא יום כ"ה בעומר, ועיין בספר מי השילוח בפרשת השבוע, פרשת מצורע, דאיתא וז"ל יש מן וכי יטהר עד מזובו מ"ט תיבות כנגד כל שערי הקדושה שבמ"ט ימי ספירה מפסח ועד שבועות, וכל תיבה שייך ליום מנינו, עכ"ל, והמפרשים העירו דתיבה ל"ג היא "מועד", ויש בזה רמז דל"ג בעומר הוא היום המיוחד מימי העומר. ויש להעיר דתיבה כ"ה היא "בני", והיינו שני בנים, דהתיבה לפני בני היא "שני", וכשמדברים על "בני" לחוד, מוכח שיש גם אב, דאל"כ אינם "בנים". וא"כ יש בהאי מילה רמז לאב ושני בנים. וי"ל דמרומו בזה דהוא יום מיוחד לאב ושני בנים, והיינו י' אייר שמתענים משום

עיין בשו"ע או"ח סי' תק"פ דאיתא וז"ל אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם, ואף על פי שמקצתם בראש חדש, יש מי שאומר שיתענו בו וכו', באחד בניסן מתו בני אהרן, בעשרה בו מתה מרים ונסתלק הבאר, בכ"ו בו מת יהושע בן נון, בעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ה', בכ"ח בו מת שמואל הנביא, בכ"ג בסיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט, בכ"ה בו נהרג רשב"ג ורבי ישמעאל ור' חנינא סגן הכהנים, בכ"ז בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו, באחד באב מת אהרן הכהן, ב"ח בו כבה נר מערבי בימי אחז, ב"ז באלול מתו מוצאי דבת הארץ, בה' בתשרי מתו עשרים איש מירושלם ונחבש רבי עקיבא, בז' בו נגזרה גזרה על אבותינו שימותו בחרב וברעב ובדבר מפני מעשה העגל, בז' במרחשון עוורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו, בכ"ח בכסליו שרף יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמיהו, בשמונה בטבת נכתבה התורה יונת בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם שלשה ימים, ובט' בו לא נודע איזו

מברכים המתענים בה"ב אחרי אשרי

ביניהם ויהללו שאומרים אין הפסק, ומה שנשתרבה המנהג שכשיש חולה אוזח החזן הס"ת בידו לאחר אשרי ואומר מי שבירך ומפסיק הרבה בין אשרי לקדיש שלפני העמוד שלא כדן הוא. עכ"ל.

והנה לכאורה י"ל דהטעם דמברכים אחרי אשרי ולא מקודם הוא כדי שלא יצטרך ליקח הס"ת ולחזור להניחו, אלא עדיף ליקח הס"ת לברך המי שבירך ולהמשיך עם חזרת הס"ת לארון הקודש. אבל עדיין קשה הרי גם המ"ב מיירי במי שאומר המי שבירך כשאוחז הס"ת בידו, ואפ"ה כתב שלא להפסיק בין אשרי להקדיש ע"י המי שבירך. ועוד יש להעיר דגם

מי שמתענה בה"ב בשבת אחרי ראש חודש אייר. וכ"ה במ"ב שם ס"ק ג' וז"ל ומברכין בבה"ב בשבת הראשון שאחר ר"ח למי שיתענה בה"ב ואחר אותו שבת מתחילין להתענות בה"ב. עכ"ל.

והנה באיזה מקום בסדר התפילה עושים האי "מי שבירך". ועי' בלבוש בס' תצ"ב ובפמ"ג שם שכתבו דיש לברך אחרי "אשרי" קודם יהללו בעוד הס"ת בידו כדי לברך את העם עם הס"ת. והעירוני מדברי המ"ב בס' רפ"ד ס"ק ט"ו וז"ל אחר אשרי לא יאמר שום דבר דהקדיש שאומרים לפני העמוד קודם תפלת י"ח הוא קאי על אשרי שאמר בתחלה וע"כ אין להפסיק

עיין בשו"ע או"ח סי' תצ"ב דאיתא וז"ל יש נוהגים להתענות שני וחמישי ושני אחר הפסח, וכן אחר חג הסוכות, וממתינים עד שיעבור כל חדש ניסן ותשרי, ואז מתענים. עכ"ל. ועיי"ש במג"א בס"ק ג' דאיתא וז"ל וכ"כ ביו"ד סימן ר"כ בש"ך שבשבת הראשון שאחר ר"ח מברכין מי שיתענה בה"ב. עכ"ל. ועיי"ש באלהיו רבה דאיתא וז"ל כתב מהרי"ל בשבת שמברכין ראש חודש אין להזכיר שנאמר ביום טוב היה בטוב מכל שכן בשבת והוא ראש חודש, עד כאן, וכן נוהגין דאף כשחל ראש חודש בשבת מברכין בשבת אחריי אם כן אי אפשר להתענות בתשרי וניסן גופיה. עכ"ל. הרי מבואר דתמיד אומרים "מי שבירך" לברך

כשמברכים החודש אוחזים הס"ת, ואפ"ה עושים כן קודם אשרי ולא אחרי.

והנראה ליישב כל זה בעז"ה, דעי' בלשון המ"ב הנ"ל דאיתא ומה שנשתרבב המנהג

שכשיש חולה אוחז החזן הס"ת בידו לאחר אשרי ואומר מי שבירך ומפסיק הרבה בין אשרי לקדיש שלפני העמוד שלא כדון הוא. עכ"ל. וא"כ יש לחלק בין המי שבירך לבה"ב למי שבירך לחולה וברכת החודש, דהמי שבירך

לבה"ב הוא קצר מאוד ולא חשיב "הפסק הרבה" ולכן עדיף לאומרו אחרי אשרי כדי שלא יצטרך להניח הס"ת, אבל המי שבירך לחולה וברכת החודש הם יותר ארוכים, ושפיר חשיב "הפסק הרבה" ולכן יש לאומרו קודם אשרי. וא"ש.

גדר ה"מי שבירך" להמתענים תעניות בה"ב

הנה מבואר בכל הפוסקים דבשבת שלפני בה"ב אומרים "מי שבירך" לברך המתענים בה"ב, וכן נדפס בכל הסידורים.

והנה עיי' באו"ח סי' תק"נ דמבואר שיש ענין "להכריז" צום שאינו חובה. אבל למה הכא "מברכים" המתענים בה"ב. ובאמת עיין ברא"ש במס' תענית פ"א סימן כ' דאיתא וז"ל והראב"ד ז"ל כתב דנראה לו דהנך תעניות דמתעניין באייר ובמרחשון כיון דאיכא דעביד להו ואיכא דלא עביד להו ולא חובה ניהו ולא על מילתא ידעיה עבדי להו ואע"ג דמכריז עלייהו בבי כנישתא כיחידים דמו ואפ"י שליח צבור לא יאמר עננו אלא בשומע תפלה. עכ"ל. הרי מבואר דמכריזים על הני תעניות. וא"כ צ"ב, למה אנו "מברכים" המתענים.

וי"ל בזה, ובהקדם, דהנה ע"ע ברא"ש שם דאיתא וז"ל תענית שני וחמישי ושני שלאחר הפסח ואחר החג נהגו בהן כל תפוצות ישראל וכו' סמכו להו מעשה דאיוב דכי הקיפו בניו לשבעת הימים הקריבו עולות מספר בניו אולי חטאו וברכו השם בלבם וכן בשמחה ומשתה של ימי המועד **אולי חטאו**. עכ"ל. וכן עיי' במרדכי על תענית אות תרכ"ט דאיתא וז"ל ותענית שלאחר הפסח ושלאחר החג נהגו בכל תפוצות ישראל ולא הוי כתענית יחיד וטעמו של דבר שמתעניין י"א **שמא חטאו** בלשונם ובלבדם כדחזינו באיוב אולי חטאו בני. עכ"ל. וכ"ה בטור באו"ח סי' תצ"ב וז"ל נוהגים באשכנז ובצרפת להתענות שני וחמישי ושני אחר הפסח והחג ממתנין עד שיעבור כל חודש ניסן ותשרי ואז מתענין לפי שאינן רוצין להתענות בניסן ותשרי וסמכו אותם על מקרא דאיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' אולי חטאו בני וגו' ובשביל שימי המועד הם ימי משתה ושמחה **אולי חטאו**. עכ"ל. [ועיי' גם בטור באו"ח סי' תכ"ט דאיתא וז"ל רגילין באשכנז להתענות ג' ימים אחר הפסח וכן אחר הסכות מפני שהם ימי משתה ושמחה **ושמא מתוך כך באו לידי עבירה** וסמכו אותם אקרא דאיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וגו'. עכ"ל.] ודברי הני ראשונים הובאו באחרונים להלכה, עיי' בלבוש בריש סי' תצ"ב דאיתא וז"ל יש אומרים הטעם שמתענין על העבר שמא

חטאו בימי המועדים שהם ימי המשתה ושמחה וסמכו אקרא דאיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' העלה איוב עולות וגו' אולי חטאו בני וגו' הכי נמי הואיל וימי המועדות הם ימי המשתה ושמחה **חוששין אולי חטאו**. עכ"ל. וכ"ה בשו"ע הרב שם וז"ל נוהגין במדינות אלו להתענות שני וחמישי ושני אחר פסח וכן אחר חג הסוכות לפי **שחוששין שמא מתוך משתה ושמחת המועד באו לידי עבירה** לכן מתענין לתשובה ולכפרה כמו שמצינו באיוב שלאחר שהקיפו ימי המשתה ושמחת בניו העלה עולות מספר כולם כי אמר אולי חטאו בני וגו'. עכ"ל. וכ"ה במ"ב שם וז"ל **שחוששין שמא** מתוך משתה ושמחה באו לידי עבירה כמו שמצינו באיוב שהביא קרבנות. עכ"ל.

והנה יש הרבה נוסחאות אחרות בראשונים בביאור השורש דתעניות בה"ב, דעי' בכלבו בס' ס"א דאיתא וז"ל נהגו כל ישראל להתענות שני וחמישי אחר הפסח עד שבועות ושני וחמישי מסוכות ועד חנוכה משום דאמרי סקבא דשתא רגלא כלומר שברגל אוכלין ושותין שבעת ימים יותר מדאי **ומרוב אכילה ושתייה והשמחה פוחזין וחוטאין תמיד ומנאפין** וצריכין להתענות לכפר עליהם. עכ"ל. ועד"ז עיי' בארחות חיים בהל' תענית דאיתא וז"ל נהגו יחידים להתענות שני וחמישי מר"ח אייר עד שבועות ושני וחמישי מר"ח מרחשון עד חנוכה וכשהתחילו להתענו' מתענין שני וחמישי מר"ח ומפסיקין בר"ח ואין מתחילין ואין מפסיקין אלא בשני לעולם לכן מתחילין ביום שני ראשון של אייר ומסיימין ביום שני קודם שבועות וכן נמי במרחשון מתחילין ביום שני ראשון של מרחשון ומסיימין ביום שני קודם חנוכה ויש מתענין בה"ב אחר שבועות והטעם לכולן משום דאמרינן סקבא דשתא רגלא כלומר שברגל אוכלין ושותין ז' ימים יותר מדאי **ומרוב אכילה ושתייה והשמחה פוחזין וחוטאין תמיד ומנאפין** וצריכין להתענו' לכפר עליהם. עכ"ל. ועיי' בספר האשכול הלכות שני וחמישי דאיתא וז"ל אבל נהגו מעולם במדינות האלה להתענות שני וחמישי ושני אחר הפסח ואחר החג וסמכוהו על מ"ש באיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וכו' והעלה עולות מספר כולם כי אמר אולי חטאו בני, וברגלים האלה שנמשכו ימים הרבה

במשתה ושמחה באים לידי קלות ראש ויחוד אנשים ונשים לכן ראוי להתענות ולהתודות וכו' וחכמים מצטערין על כך כדאמר בירושלמי וכו' כלום אסרו לעשות מלאכה בחה"מ כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה ואינן אוכלין ושותין ופוחזין. עכ"ל.

והנה אותם ראשונים לא כתבו דהחשש הוא "שמא חטאו" אלא הם כתבו ד"חוטאים תמיד" ו"באים לידי קלות ראש ויחוד אנשים ונשים". והנה בשלמא לפי אותם ראשונים מובן שורש התעניות, דהרי כיון שחוטאים תמיד במועדות לכן צריכים לכפרה, אבל להרא"ש ודעימ' (שהובאו להלכה) דמתענים משום "אולי חטאו", מהו שורש התעניות, מהו הפירוש דמתענים משום ד"אולי חטאו", הרי אם חטאו יתענו ואם לא חטאו לא יתענו.

ונראה שמוכח מזה דהמתענים בה"ב אינם מתענים משום ד"אולי הם בעצמם חטאו", אלא הם מתענים משום דאולי אחרים חטאו, דהמתענים באים לכפר על כלל ישראל. וי"ל דלכך כתבו הראשונים "אולי חטאו", דבאמת אין אנו יודעים אם חטאו, אבל יש בזה חשש גדול, ולכן מתענים, אבל אין אנו יודעים בבירור אם חטאו כיון דהמתענים אינם דוקא החוטאים.

והנה הראשונים הביאו סמך לתעניות בה"ב מהא דכתיב בריש איוב "והלכו בניו ועשו משתה בית איש יומו ושלחו וקראו לשלשת אחיתיהם לאכול ולשתות עמם, ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה עלות מספר כלם כי אמר איוב **אולי חטאו בני** וברכו אלהים בלבבם ככה יעשה איוב כל הימים". והנה מבואר שם שאיוב הביא הקרבנות, ולא בניו, ואם מדמים תעניות בה"ב להקרבנות של איוב אז מבואר כנ"ל שהמתענים מתענים לכפר על הכלל, ולא מתענים לכפר דוקא על עצמם. (עיין במס' סנהדרין דף קא ע"א דאיתא העיד רבי שמעון בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר ודבר בעתו מה טוב. וכן עיי' במסכת כלה פרק א' דאיתא העיד ר"ש ואמר כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר ודבר בעתו מה טוב. ויל"ע איזה פסוקים חשיבי "קריאת פסוק בזמנו" בתעניות בה"ב. ולהנ"ל י"ל ד"הפסוקים בזמנם" הם

[אולם יש להעיר לכאורה מדברי התמים דעים סי' קע"ז וז"ל מה שאמרו רבותינו ז"ל סקבא דשתא רגלא שמעתי מפי בקי כי סקבא ענין קלקול ופירש הענין קלקול כל השנה הרגל כלומר בימי הרגל עשוי לקלקל מעשיו יותר מכל שאר השנה לפי שדרך העולם להתענג בימי הרגל במאכלים ובמשתאות ובמיני מלבושים שהם ימים מחודשים והתאווות מתחדשות ומתעוררות בהם ובני אדם קרובים לבא לידי קלקול מעשים ולידי מכשול עונות, ומטעם זה נהגו יחידי הדורות ואנשי מעשה להתענות אחר כל רגל ורגל משלשה רגלים שלש תעניות שני וחמישי ושני כי **שמא בשמחת הרגל נתלכלכו בחטא** או הם או אנשי ביתם וצריכים לבקש רחמים לכפר בעדם ובעד ביתם וזה באמת מנהג יפה הוא וראוי לנהוג בו. עכ"ל. הרי דהתמים דעים כתב "שמא" בשמחת הרגל נתלכלכו בחטא, ואפ"ה כתב דהתעניות הן לכפר על עצמם או על אנשי ביתם, ולא כתב דהתעניות הן לכפר על הכלל. (וי"ל דהתמים דעים יישב הא דאיוב הביא הקרבנות ולא אחרים בזה שכתב "או אנשי ביתם", דאיוב לא הביא הקרבנות לכפר על אינשי דעלמא, אלא על בנו, דהיינו אנשי ביתו.) וצ"ע.]

יום וכל אחד עשה ביומו י"ט ואין מתעניין בו עד שיעבור ניסן והבכורות מתעניין בערב פסח ותלמידים מתעניין בו שני וחמישי ושני מפני חילול השם ג' ימים, ונ"ל דהנך ג' ימים אחר הפסח קאמר כמו שרגילין באשכנז להתענות ג' ימים אחר הפסח וכן אחר הסכות מפני שהם ימי משתה ושמחה ושמא מתוך כך באו לידי עבירה וסמכו אותם אקרא דאיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וגו'. עכ"ל. הרי דהטור סובר דהא דאיתא במס' סופרים ד"תלמידים מתעניין בו שני וחמישי ושני" הוא מקור להתעניות בה"ב, ונראה דהני "תלמידים" היינו יחידים המתענים על דבר הנוגע להכלל, דלכאורה פשוט ד"חילול השם" היינו חילול השם בכללות מצב הבריאה (לדאבוננו), ולא חטא חילול השם של איש פרטי. וכן מוכח מהא דאיתא בגירסא שלפנינו במס' סופרים "התלמידים מתעניין בו שני וחמישי מפני חילול השם ומפני כבוד ההיכל שנשרף".

הנה הערנו דלמה אומרים "מי שבירך" להתענים בה"ב. ולפי הנתבאר הוא מובן מאד, דהני שמתענים בה"ב אינם מתענים בשביל כפרת עצמם, אלא הם מתענים בשביל הציבור, לכך יש לברכם. וא"ש למאד בס"ד.

הני פסוקים באיוב, וקריאתם בהני תעניות מביא טובה לעולם.)

שוב מצאתי בעז"ה שיש מן הראשונים שכתב להדיא כדברינו, דעי' בנמוקי יוסף (מהד' בלוי) במס' מגילה דף לא ע"ב דאיתא וז"ל באותן תעניות שעושין מראש חדש מרחשון עד כסליו שני וחמישי ומראש חדש אייר ואילך שעושין שבע קורין ג"כ בשחרית ובמנחה ויחל אם היו שלשה מתעניין אע"פ שאינן על הצרות שעברו לפי שעושין אותן משום הרגלים שעברו שהיה אדם שמח ובטל ממלאכה ואי אפשר דליכא אינשי שבאו לידי עבירה מתוך הבטלה כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין סקבא דשתא ריגלא כלומר חבורה של כל השנה דהיינו עבירה היא הרגל ששם מתחברים האנשים עם הנשים בגנות ובפרדסים ופעמים באין לידי עבירה לפיכך הזקנים ואנשי מעשה מתענים עליהם לכפרה. עכ"ל.

[יש עוד מקור דהתעניות בה"ב הם תעניות שיחידים מתענים על דבר הנוגע להכלל. דעי' בטור באו"ח סי' תכ"ט דאיתא וז"ל הכי איתא בפ"ק דמסכת סופרים מפני מה אין מתעניין בניסן מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן וי"ב נשיאים הקריבו קרבנם ביי"ב

שורש תעניות בה"ב

דשתא ריגלא כי רובי עונות נולדים מימי החג. עכ"ל.

וע"ע בכלי יקר על ויקרא פכ"ג פ"מ דאיתא וז"ל ושמחתם לפני ה' אלהיכם אין שמחתם לפני ה' כי אם בזמן שהם באגודה אחת ובפרט שהשמחה דווקא בחג זה לפי שהוא זמן אסיפה אשר מדרך העולם לשמוח בה ביותר, על כן הזהירים שתהיה השמחה לפני ה' דווקא לא כשמחת הרקים אשר כל מזימותם הרוג בקר ושחוט צאן, השותים במזרקי יין, ומרבים מחלוקת בישראל ובשמחה זו החריבו ב' בתי מקדשים וגלו בראש גולים כמ"ש כי בשמחה תצאו, כארז"ל סקבא דשתא ריגלא, כי בעבור שהיו שמחים שלא לשם שמים סבבו כל חלי וכל מכה. עכ"ל.

שאכן רוב הסליחות הנהוג לאמרם בתעניות בה"ב אכן מכוונות לצרות הגלות.)

ויש להעיר דאולי יש דרך לומר דהתעניות קשורות ל"שמחת הרגל" ול"גלות" בהדי הדדי ע"פ הא דאיתא בכת"ס במס' חולין דף כו ע"ב וז"ל משחז"ל פ' עשרה יוחסין סקבא דשתא רגלא **דכל צרות שלא יבואו הוא בחטא שעושים מתוך שמחת הרגל**. עכ"ל. ועי' בכת"ס בדרשות דאיתא וז"ל אמנם יש אנשים שאינם עוצרים חיל כאלה כי אע"פ שהמה אנשים חשובים ועמך כולם צדיקים מ"מ בשתותם במזרקי יין ואוכלם בשר לתאוה בשבתות ויו"ט לבם רואה חוללות וסכלות הרבה ועי"ז אמרו חז"ל סקבא

עי' במס' קידושין דף פא ע"א דאיתא סקבא דשתא ריגלא. ועיי"ש בתוס' דאיתא וז"ל סקבא דשתא ריגלא פירוש ריעוע של ימות השנה לייחוד ולעבירה כלומר ימות הרגל שיש קבוצות אנשים ונשים לשמוע הדרשה ונותנין עין על זה וי"א לכך נהגו להתענות לאחר פסח ולאחר סוכות. עכ"ל. הרי מבואר דתעניות בה"ב מכפרין על עבירות הרגל, וכ"ה בלשונות הראשונים והפסוקים הנ"ל.

אבל עיין במחזור ויטרי דאיתא וז"ל לאחר הפסח מר"ח אייר רגילים בני הגולה לגזור שלש תעניות וכן לאחר סוכות ממרחשון מתעניין שני וחמישי ושני בהם מפגינין ימי גלותינו. עכ"ל. (עיי"ש בהערת המהדיר שהעיר

"סקבא דשתא ריגלא" מיוחד לפסח וסוכות

ולעבירה כלומר ימות הרגל שיש קבוצות אנשים ונשים לשמוע הדרשה ונותנין עין על זה וי"א לכך נהגו להתענות לאחר פסח ולאחר סוכות. עכ"ל. ויל"ע למה רשי"י ותוס'

הרגל שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה ונותנים ונושאים זה עם זה, עכ"ל, ועיי"ש בתוס' דאיתא וז"ל סקבא דשתא ריגלא פירוש ריעוע של ימות השנה לייחוד

הנה ראינו הא דאיתא במס' קידושין דף פא ע"א סקבא דשתא ריגלא. והנה עיי"ש ברשי"י דאיתא וז"ל סקבא דשתא ריגלא ריעוע של ימות השנה לייחוד ולעבירה ימות

דוקא הזכירו הדרשא, ולא כשאר מפרשים הנ"ל שהזכירו שמחת החג בכללותה.

ועיי"ש במהרש"א דאיתא וז"ל סקבא דשתא ריגלא פרש"י שיש שם קבוצות אנשים ונשים לשמוע הדרשה כו' וכה"ג אמרו בב"ה שעשו תיקון גדול פ' החליל ולפירושו הל"ל שבתא דריגלא דאז עיקר הדרשה ובערוך פ' בריגלא ממש ומשום דכיון שאוכלין ושותין ובטלין ממלאכתם מתייחדין כו'. עכ"ל. ודברי רש"י ותוס' צע"ע.

עכ"פ העירוני דלפי רש"י ותוס' מובן הא דרך מתענים אחרי פסח וסוכות, ולא אחרי שבועות, דהא עי' במס' ברכות דף יז ע"ב וברש"י ותוס' שם דמבואר שרק לפני פסח וסוכות היו מתאספין לדרשא, אבל לפני

שבועות לא היו מתאספין כל כך לדרשא. הנה עיין בספר האשכול הלכות שני וחמישי דאיתא וז"ל אבל נהגו מעולם במדינות האלה להתענות שני וחמישי ושני אחר הפסח ואחר החג וסמכוהו על מ"ש באיוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וכו' והעלה עולות מספר כולם כי אמר אולי חטאו בני, וברגלים האלה שנמשכו ימים הרבה במשתה ושמחה באים לידי קלות ראש ויחוד אנשים ונשים לכן ראוי להתענות ולהתודות וכו' וחכמים מצטערין על כך כדאמר בירושלמי וכו' כלום אסרו לעשות מלאכה בחה"מ כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה ואינון אוכלין ושותין ופוחזין. עכ"ל. ועי' בספר מנהגים דבי מהר"ם במנהגים לבין פסח לעצרת דאיתא וז"ל

ונהגו להתענות באייר שני וחמישי ושני ולעולם יש להתענות אותם קודם ל"ג בעומר ואומרים בהן סליחות בתפילה וכשחל ר"ח אייר בשבת אין גוזרין בו תעניות עד שבת שלאחריו והטעם לפי שבפסח בחול המועד נוהגים בו קלות ראש גם משום חומרא דחמץ מתענים ויש לזה סמך מאיוב ויהי כי הקיפו שבעת ימי המשתה העלה עולות וכו' כי אמר אולי חטאו וכו'. עכ"ל. ועי' בספר פרי צדיק פרשת קדושים אות ד' דאיתא וז"ל סקבא דשתא רגלא וכו' כפי הנראה עיקר החשש משום חול המועד וכו'. עכ"ל. עע"ש. וגם לפ"ז מובן הא דרך מותענים אחרי פסח וסוכות, ולא אחרי שבועות, דליכא חוה"מ בשבועות.

מי שאינו מתענה בה"ב האם יקרא פרשת עולה

עי' במ"ב בסי' תצ"ב שביאר הטעם לתעניות בה"ב וז"ל חוששין שמא מתוך המשתה והשמחה דפסח וסוכות באו לידי עבירה כמו שמצינו באיוב שהביא קרבנות, והתענית במקום קרבן. עכ"ל. הרי מבואר דגדר התענית היא "תענית במקום קרבן".

הנה עי' בשערי תשובה לרבינו יונה בשער הרביעי אות ז' דאיתא וז"ל ואמרו רז"ל (יומא דף לו ע"א תו"כ ויקרא) עולה מכפרת על מי שעבר על מצות עשה אחרי התשובה, כי אמנם נתכפר עונו בתשובה, אך העולה תוסיף על כפרתו, ויוסיף להתרצות

בה אל השם יתברך, עוד אמרו (ירושלמי יומא פ"ח ה"ז) עולה מכפרת על העולה על רוח בני האדם מהרהורי הלב ומחשבת העברות, וכן כתוב ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה עלות מספר כלם כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם, ועתה כי אין לנו קרבנות בעונותינו ובעונות אבותינו, אם חטא בהרהורי הלב או שעבר על מצות עשה, יקרא פרשת העולה אשר בתחלת סדר ויקרא ובתחלת סדר צו את אהרן, כי מקרא פרשת הקרבן יהיה לנו

במקום הקרבת הקרבן, בין שנקרא בכתב בין שנקרא בעל פה, כמו שאמרו רז"ל (מנחות דף קי ע"א) כל העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, בפרשת חטאת, כאילו הקריב חטאת, בפרשת אשם, כאילו הקריב אשם. עכ"ל.

הנה לפ"ז מי שמאיזה סיבה אינו מתענה בתעניות בה"ב אולי כדאי לו בהני ימים במיוחד לקרוא פרשת עולה, דאף שאין לו "תענית במקום קרבן", אבל הא מיהא יהא לו "פרשת עולה במקום קרבן".

בענין תפילות בה"ב למי שאינו מתענה

עי' במ"ב בסי' תצ"ב ס"ק ה' דאיתא וז"ל ויכולים לומר סליחות אפילו אין בבהכ"נ עשרה מתענים רק שלא יאמרו הסליחה של תענית צבור קבעו וכו' [בה"ט] ובפמ"ג כתב שידלג רק תיבת צבור, ומ"מ הסליחה של אפפנו מים וכו' בודאי אין נכון לאומרה כל שאין צבור מתענין. עכ"ל. ויל"ע בכוונתו, האם כוונתו דרך המתענים

אומרים סליחות, אלא שאינם יכולים לומר "ציבור" משום שאין ציבור שמתענים, או האם גם שאר אינשי אומרים הסליחות. הנה עכ"פ יש להעיר דלכאורה מדויק במ"ב דאם אין מתענים כלל אז לא אומרים הסליחות כלל. אבל עי' בספר אשי ישראל עמ' תק"ג דאיתא ששמע מהגרש"א ז"ל דלאחר סליחות

אומרים אבינו מלכנו ואף כשאין בביהכ"ס בני אדם המתענים. וראיתי מביאים מהלוח א"י שכשמשנים הנוסח הנ"ל יכולים לומר תפילת ציבור קבעו וכן בהמשך הסליחה הזאת במקום לומר הקדשנו צום יאמר הקדשנו תפילה. עכ"ל. ואפשר דמבואר בזה דלא כמו כמה שכתבנו בדעת המ"ב, דנוהגים לומר הסליחות אף אם אין מתענים כלל.

אותלחופת
עימוד שהופך טקסט ליצירה
05276-74041 | 05276-74041

הפאה מרומם ויחיון ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר

בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבלי | הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)-
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל